

Проектот е финансиран од Фондација Отворено општество – Македонија

Опсерваторија на медиумските реформи

Втор периодичен извештај од набљудувањето на исполнувањето на реформските приоритети од областа на медиумите

Период на известување: 01.10.2017 – 31.12.2017

Овој извештај е резултат на процесот на набљудување на спроведувањето на реформските приоритети (ИРП) од областа на медиумите во рамките на проектот „Опсерваторијата на медиумските реформи“, кој го спроведуваат „Метаморфозис“, „Агора“ и ПИНА. Проектот е поддржан од Фондација Отворено општество во Македонија (ФООМ).

Сите материјали што се производ на овој проект и на спроведеното набљудување се достапни на интернет-страницата дизајнирана за потребите на проектот. Веб-адресата е:

mediaobservatorium.mk

Февруари 2018 г.

Објавените информации и ставови не ги претставуваат официјалните ставови на Фондацијата Отворено општество – Македонија.

Проектот „Опсерваторија на медиумските реформи“ го спроведува Фондацијата за интернет и општество „Метаморфозис“ во партнерство со ЗГ „Агора“ - Центар за промовирање на граѓански вредности и ПИНА – Платформа за истражувачко новинарство и анализи.

Содржина

Извршно резиме.....	3
Вовед.....	4
Цели и методологија на набљудувањето	5
Намена и методи на извештајот	5
Истражување	6
Извештаите на Групата на искусни независни експерти предводена од Р. Прибе.....	7
Клучни наоди од набљудувањето	8
1. Јавен радиодифузен сервис	8
2. Владино рекламирање	11
3. Пристап до информации	13
4. Клевета.....	15
Користена литература.....	16

Кратенки

РМ – Република Македонија;

ЕУ – Европска Унија;

ЕК – Европска комисија;

ИРП – Итни реформски приоритети; реформски приоритети;

ААВМУ – Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги;

ЕСЧП – Европски суд за човекови права;

Клучни зборови

Медиа-набљудувач, медиа-набљудување, (итни) реформски приоритети, Прибе, медиуми, јавен радиодифузен сервис, владино рекламирање, пристап до информации, клевета.

Напомени

Текстот е изработен во рамките на проектот „Опсерваторија на медиумските реформи“, што го спроведуваат Фондацијата за интернет и општество „Метаморфозис“, „Агора“ Центар за промовирање на граѓански вредности и Платформата за истражувачко новинарство и анализи (ПИНА), со финансиска поддршка од Фондацијата Отворено општество – Македонија.

Периодот опфатен со овој периодичен извештај делумно се поклопува со периодот опфатен со претходниот извештај од истиот проект, заради усогласување на ритмот на известување на сите извештаи на квартално ниво.

Содржината на текстот е единствена одговорност на авторите и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Фондацијата Отворено општество – Македонија.

Извршно резиме

Овој периодичен извештај ги презентира резултатите од набљудувањето на исполнетоста на Итните реформски приоритети (ИРП) кои се однесуваат на слободата на изразувањето, во периодот од 01 октомври до 31 декември 2017 година, во рамките на проектот „Опсерваторија на медиумските реформи“, кој го спроведуваат Фондацијата за интернет и општество „Метаморфозис“, ЗГ „Агора“ Центар за промовирање на граѓански вредности и Платформата за истражувачко новинарство и анализи (ПИНА), со финансиска поддршка од Фондацијата Отворено општество – Македонија.

Набљудувањето, чиј предмет беа четирите столба на ИРП, ги утврди следните клучни наоди:

- **Јавен радиодифузен сервис** - почнатите промени во медиумската легислатива со кои се утврдува финансиската стабилност на јавниот радиодифузер се само дел од потребните реформи во насока на професионализација, техничко-технолошки, програмски и кадровски развој на МРТ. При тоа, се проценува дека досега усвоената мерка ќе доведе до драстично ограничување на неговиот буџет. Дополнително, недостигот од соодветен кадар за новиот, четврт, ТВ-канал и за редакциите на етничките заедници ќе ги зголеми финансиските побарувања при вака ограничениот буџет на МРТ. Започнато, но
неисполнето
- **Владино рекламирање** – Откако ги укина своите реклами на домашните медиуми и најави дека понатамошната комуникација со јавноста ќе ја врши преку јавниот сервис и социјалните мрежи, Владата не обезбеди детални објаснувања за низа специфики за обезбедување целосна транспарентност и отчетност, преку објава на правилници, процедури или протоколи. Делумно
исполнето
- **Пристап до информации** – Владата обезбеди бесплатен пристап за новинари до податоци од две институции иматели на бази на податоци од јавен интерес и започна консултации за измена и дополнување на Законот за пристап до информации од јавен карактер. Делумно
исполнето
- **Клевета и навреда** – Во оваа област нема никакви промени и поместувања во периодот на следење и известување. Не е преземена иницијатива за ревидирање на Законот за граѓанската одговорност за клевета и навреда и на процедуралните правила со цел да се усогласат со практиката на Европскиот суд за човекови права. Владата нема објавено мерки за поддршка на механизмите на саморегулација, ниту е почната координација со стручната јавност во оваа насока. Целосно
неисполнето

Опсерваторијата на медиумските реформи ќе продолжи со следењето на исполнувањето на Итните реформски приоритети и во наредниот период, презентирајќи ги резултатите во форма на периодични извештаи, вести и истражувачки стории за што поголемо вклучување на граѓаните на Република Македонија во демократските процеси. Сите резултати од следењето се достапни на македонски и албански јазик на веб-локацијата MediaObservatorium.mk.

Вовед

Проектот „Опсерваторија на медиумските реформи“ овозможува увид на јавноста во извршувањето на реформските процеси во областа на слободата на изразување кои произлегуваат од документите донесени од домашните политички чинители и меѓународната заедница со цел разрешување на долгогодишната политичка криза во РМ која кулминираше во 2015 година.

Како што е објаснето во [Првиот периодичен извештај од проектот](#)¹, реформите се засноваат на [првиот](#)² и [вториот](#)³ извештај на експертскиот тим предводен од бившиот комесар на ЕУ Рајнхард Прибе од јуни 2015 и септември 2017, [Итните реформски приоритети на ЕУ за Македонија - ИРП за Македонија](#)⁴ и Договорот од Пржино⁵ донесени во јуни 2015 година.

ИРП содржи пет поглавја: Владеење на правото и правосудство; Деполитизација на јавната администрација; Изборни реформи; Спроведување на препораките на Анкетната комисија за настаните од 24 декември и Медиуми: слобода на изразувањето.

Со ИРП, ЕУ нагласува дека реформите во областа на медиумите и слободата на изразувањето се од суштинско значење за развој на транспарентна, демократска и слободна власт во земјата. Конкретно, реформите во областа „Медиуми: слобода на изразувањето“ имаат цел да се постигне напредок и да се решат проблемите во четири сфери: јавен радиодифузен сервис, владино рекламирање, пристап до информации и клевета.

По стапувањето на функција на 31.05.2017 година, Владата на РМ програма за работа на Владата 2017-2020⁶, како и во рамките на планот „3-6-9“⁷ со кои ја потврди обврската дека исполнување на ИРП како нејзин највисок приоритет. Во согласност со овие документи, Владата се заложува во делот на медиумите да гради партнерство со асоцијациите и со граѓанскиот сектор, за да го ослободи медиумскиот простор од какви било институционални или персонални влијанија, вклучително и од финансиска зависност.

Со исполнувањето на ИРП во четирите приоритетни сфери од областа на медиумите се очекува дека ќе се создадат услови за идно унапредување на слободата на изразување на државно ниво, како и овозможувачка основа за понатамошни институционални реформи.

¹ Опсерваторија на медиумските реформи, Прв периодичен извештај, од набљудувањето на исполнувањето на реформските приоритети од областа на медиумите http://mediaobservatorium.mk/wp-content/uploads/2017/11/OMR_izveshtaj_1.pdf

² Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf

³ The former Yugoslav Republic of Macedonia: Assessment and recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues 2017, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2017.09.14_seg_report_on_systemic_rol_issues_for_publication.pdf

⁴ Итни реформски приоритети – превод на македонски јазик: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_mk.pdf. Во оригинал на англиски: Urgent Reform Priorities for Macedonia, Европска комисија, ГД Добрососедска политика и преговори за проширување, јуни 2015 https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_en.pdf

⁵ Przino Agreement – Agreement in Skopje to overcome political crisis, 2 June 2015, Skopje https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/news_corner/news/news-files/20150619_agreement.pdf

⁶ Програма за работа на Владата на РМ, http://vlada.mk/sites/default/files/programa/2017-2020/Programa_Vlada_RM_Juni_Dekemvri_2017.pdf

⁷ Влада на РМ, план „3-6-9“, <http://vlada.mk/plan-3-6-9>

Цели и методологија на набљудувањето

Намена и методи на извештајот

Овој извештај е наменет, пред сè, за информирање на општата јавност или граѓаните за процесот на исполнување на ИРП од областа на медиумите, на разбирлив начин, приспособен за пошироката јавност и за неекспертската публика. Дополнително, извештајот ги информира и другите заинтересирани страни: медиумите, институциите и граѓанскиот сектор.

Извештајот има цел да обезбеди соодветни информации за прогресот на спроведувањето на предвидените реформи во областа на медиумите.

Овој извештај е подготвен во согласност со посебно развиена методологија за набљудување, која опфаќа низа активности и мерки за прибирање податоци и за следење на процесите на реформите. Методологијата се заснова на спроведување низа истражувачки активности, почнувајќи од анализа на актуелната правна рамка и состојбите во областа медиуми и слободно изразување, спроведување на дневно и периодично набљудување и на истражувачки анализи, организација на фокус-групи со клучни информирани лица и сл.

Деск-истражувањето е фокусирано на прибирање податоци и на анализа на сите релевантни документи што се однесуваат на исполнување на ИРП во областа на медиумите, како што се годишните извештаи на ЕУ за Македонија, извештаите на Прибе, како и документите и извештаите на националните институции или организации што се однесуваат на реформските приоритети во медиумите. Овие податоци се обезбедуваат преку различни канали на информации, вклучително и од мрежите на соработници во граѓанскиот и во медиумскиот сектор, како и од самите институции преку Законот за слободниот пристап до информациите од јавен карактер.

За подобро и тековно следење на состојбите со исполнувањето на медиумските реформи, во рамките на проектот се спроведат активности на **периодично и на дневно набљудување** на релевантни веб-страници за содржини поврзани со медиумските реформи.

Проектните активности опфаќаат спроведување на одржување состаноци на две **фокус-групи** за да се добијат информации од клучни информирани лица и експерти од области поврзани со исполнувањето на ИРП од граѓанскиот, академскиот, приватниот и од владиниот сектор. Сознанијата од првата фокус-група, одржана на 9 октомври 2017 г., се вградени во резултатите од набљудувањето и послужија како насоки за понатамошните активности за набљудување и за новинарски истражувања.

За презентација на наодите од набљудувањето и за да се поттикне поширок дијалог меѓу креаторите на политики и другите чинители или јавноста, се предвидуваат **две јавни дебати**, кои имаат цел да го вклучат граѓанското општество во овие процеси.

Резултатите од набљудувањето се објавувани во форма на **периодични (квартални) анализи и завршна анализа**. На ниво на проектот, овие информации ќе бидат дополнети со **истражувачки написи**, преку кои на граѓаните ќе им се предочат дополнителни сознанија за контекстот, претходните состојби што довеле до тековните ситуации, како и обврските што се преземени од институциите во РМ за да се исполнат реформските приоритети.

Набљудувањето се спроведува од страна на мултидисциплинарен тим на проектот, составен од членови на трите партнерски организации со комплементарна експертиза (новинари, медиумски експерти и правници).

Според Методологијата, истражувачките активности утврдуваат четири нивоа на исполнетост на обврските што произлегуваат од ИПР во областа „Медиуми: слобода на изразување“. Тие четири нивоа се:

1. Целосно неисполето – ништо конкретно не е почнато.
2. Започнато, но неисполнето – со почнати активности за промена на легислатива.
3. Делумно исполнето – спроведени се законски промени, без почната имплементација.
4. Целосно исполнето – реформите се спроведени во целост.

При визуелниот приказ, за полесна комуникација со широката јавност, се користат кодови на бои за секое од овие утврдени нивоа на исполнетост (црвена, портокалова, жолта и зелена).

1. Целосно неисполето – ништо конкретно не е почнато.	
2. Започнато, но неисполнето – почнати активности за промена на легислатива.	
3. Делумно исполнето – спроведени се законски промени, без почната имплементација.	
4. Целосно исполнето – реформите се спроведени во целост.	

Слика 1: Нивоа на исполнетост и кодови на бои.

Активностите за набљудување на состојбите ги спроведува мултидисциплинариот тим на проектот, составен од членови на трите партнерски организации со комплементарна експертиза (новинари, медиумски експерти и правници).

Истражување

Реформските приоритети од сферата „Медиуми: слобода на изразување“ предвидуваат низа конкретни мерки и активности кои релевантните институции во земјата треба да ги преземат заради постигнување напредок кон демократизација и добро владеење. Овие мерки и активности се поделени во четири столба на спроведувањето на предвидените реформи од областа на медиумите: Јавен радиодифузен сервис, владино рекламирање, пристап до информации и клевета. Во рамките на секој од столбовите се предвидуваат дополнителни дејства што придонесуваат за исполнување на целта на главниот столб. Според ИПР, реформите што треба да се исполнат во оваа сфера се:

Јавен радиодифузен сервис: да се обезбедат видливи докази за реформи во јавниот радиодифузен сервис во поглед на политиката на работење, организацијата, едукацијата и уредништвото и недостигот од политичка независност, недостигот од балансирано известување, како и обезбедувањето информативна, висококвалитетна содржина.

Владино рекламирање: да се воспостават строги правила за владино рекламирање засновани на транспарентни, објективни и недискриминаторски критериуми; да се обезбеди целосна транспарентност на владиното рекламирање и да се развие механизам за неплатени објави на јавниот сервис кои се навистина од јавен интерес.

Пристап до информации: да се адресираат главните пречки со кои се соочуваат новинарите при добивањето јавни информации.

Клевета: Намалување на бројот на случаи на клевета преку ревидирање на законодавството, на процедуралните правила, поддршка и промоција на поголемо користење на саморегулацијата како алтернатива за судско постапување и гарантирање и спроведување, на политичко ниво, на практикувањето соодветно самоограничување од политичарите и од јавните функционери за да не се поведува постапка за клевета, во согласност со принципите на ЕСЧП.

Извештаите на Групата на искусни независни експерти предводена од Р. Прибе

Следењето на имплементацијата на реформските приоритети редовно се извршува од страна на Европската комисија, односно групата на независни високи експерти што таа ја формира за анализа на ситуацијата и за обезбедување препораки за системските прашања во однос на владеењето на правото, а кои се поврзани со следењето на комуникациите откриено во пролетта 2015 година.

Првиот извештај на групата експерти, кој беше објавен во јуни 2015 година, ги констатира клучните недостатоци и проблеми од медиумската сфера во земјата и даде препораки за нивно решавање веднаш по извршување на реформите во власта и во институциите. Клучните проблеми што беа наведени се поврзани со политичкото и финансиско влијание врз јавниот радиодифузен сервис и врз другите медиуми, владиното рекламирање, пристапот до информации од јавен карактер и клеветата.

Во септември 2017 година, Групата на искусни независни експерти го подготви новиот извештај, со кој се направи проценка на прогресот во адресирањето на нивните претходни наоди и препораки дадени во првиот извештај во 2015 година. Со овој извештај во голема мера беа констатирани претходните проблеми и предизвици во медиумската сфера и слободата на изразување и е забележан низок или ограничен степен на исполнување на предвидените реформи. Имајќи го предвид тоа, и понатаму остануваат да важат препораките дадени во првиот извештај во 2015 година, а дополнително се дадени и нови препораки. Новите препораки од извештајот во 2017 г. се однесуваат на изградба на владина стратегија за исполнување на реформите во медиумите, базирана на соодветна анализа и на планирање на транспарентен и партиципативен начин со претставниците на сите релевантни чинители од јавниот и од приватниот сектор. Препораките се однесуваат и на подобрувањето на капацитетите на самите медиуми и на зајакнувањето на нивната улога за отчетна држава, истражувачко новинарство и сл. Другите препораки се однесуваат на подобрување на функционирањето на Македонската радио-телевизија (МРТ) во поглед на нејзината независност и ефективно управување и работа, како и транспарентност и отчетност кон сите чинители. Исто така, треба да се разјасни ситуацијата на финансирање на Агенцијата за аудио и аудио-визуелни услуги за да се обезбеди нејзината независност и независноста на нејзиниот Совет.

Имплементацијата на ИРП, исто така, е набљудувана од други меѓународни институции и организации, како и од граѓанскиот сектор и од медиумите во Македонија. Нивните наоди и заклучоци се, генерално, во линија на констатираните состојби и идентификуваните проблеми и предизвици со извештаите на Прибе.

Од друга страна, Владата на Република Македонија и другите институции информираат за нивните активности за исполнување на реформските приоритети. Во досегашниот период од анализата на нивните информации и документи, се забележува дека дел од предвидените реформи се во тек на нивната реализација.

При подготвувањето на извештајот од набљудувањето, покрај двата извештаја од Рајнхард Прибе, беа користени новинарските производи од новинската агенција „[Мета](#)“, сториите од [ПИНА](#), извештаите од изборното набљудување на [ААВМУ](#) и наодите искажани од одржаниот состанок на фокус-групата составена од медиумски професионалци за потребите на овој проект.

Клучни наоди од набљудувањето

Започнато, но
неисполнето

1. Јавен радиодифузен сервис

Во рамките на првиот столб на ИРП во областа на медиумите, дадени се јасни препораки:

„- да се обезбедат видливи докази за тековните реформи во јавниот радиодифузен сервис во поглед на политиката на работењето, организацијата, едукацијата и уредништвото, кои се насочени кон зафаќање со критиките што се редовно искажувани во минатото во врска со недостигот од политичка независност, недостигот од балансирано известување, како и обезбедувањето информативна, висококвалитетна содржина“.

1.1. Со законски укинатата радиодифузна такса⁸, која граѓаните престанаа да ја плаќаат од октомври 2017 година, не се случија значајни промени во функционирањето на јавниот радиодифузен сервис - МРТ. Финансирањето на МРТ во трите месеци без наплата на радиодифузната такса (октомври, ноември и декември) беше дополнето преку буџетот на РМ, со изгласаниот ребаланс⁹ во август 2017, за што беа обезбедени 200 милиони денари. Буџетот за 2018 се изгласа во декември 2017, во кој се предвидени средства за финансирање на: јавниот сервис (МРТ), Македонската радиодифузија (МРД) и на регулаторното тело - Агенција за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги (ААВМУ). Покрај најавите дека со ваквиот потег МРТ ќе работи независно без никакви оптоварувања, наталожените финансиски проблеми се рефлектираат во работата на јавниот сервис. Поради заостанати ненамирени обврски во нејзината меѓународна соработка со сродни институции, се намалува пристапот до содржини од меѓународен карактер. Таков е случајот со долговите кон Европската радиодифузна унија (ЕРУ), (ЕБУ)¹⁰, преку која МРТ има пристап во размената за реемитување меѓународни европски настани, играната и документарната програма произведена од радиодифузерите членки на ЕБУ. Покрај тоа, МРТ должи значителен износ кон УЈП, каде што е на листата со т.н. големи должници. За оваа состојба МРТ соопшти¹¹ дека проблемот со долговите би бил решен доколку МРТ кон УЈП не би имала побарувања од 34 милиони евра. Имено, УЈП пресметувала данок за МРТ на наплатена 100% радиодифузна такса согласно позитивните законски прописи, иако УЈП како собирач на таксата ги има точните податоци на наплатената радиодифузна такса, која никогаш не била со 100% наплата. Со оглед на фактот дека новиот начин на финансирање е

⁸ Предлог на закон за изменување на Законот за аудио и аудиовизуелните медиумски услуги, по скратена постапка <http://www.sobranie.mk/materialdetails.nspx?materialId=d9c2f24d-4522-4e39-aab6-0c9bf85ebbd9>

⁹ Предлог-закон за дополнување на Законот за извршувањето на буџетот на Република Македонија за 2017 година, по скратена постапка, Целосен текст на материјалот (стр.10 и стр. 18)

<http://www.sobranie.mk/materialdetails.nspx?materialId=5744d501-53b7-4717-9f46-58c63e167a06>

¹⁰ М. Атанасоска-Манасиева. (26.10.2017.) МРТ тоне во долгови, ЕБУ воведува санкции и забрани. Опсерваторија на медиумските реформи <http://mediaobservatorium.mk/mrt-tone-vo-dolгови-ebu-oveduva-sanktsii-i-zabrani/>

¹¹ Мета.мк. (3.11.2017.) МРТ: Ние должиме многу, ама и УЈП ни должи 34 милиони евра. <http://meta.mk/mrt-nie-dolzime-mnogu-ama-i-ujp-ni-dolzhi-34-milioni-evra/>

во сила само неколку месеци, сè уште не можат да се проценат неговите ефекти и колку ваквата поставеност на клучното регулаторно тело и на јавниот радиодифузен сервис се усогласени со препораките на Советот на Европа, според кои се предвидува нивна политичка независност и одржлив систем на независно финансирање.

1.2. Следењето на финансиските извештаи на МРТ, како и [анализите](#)¹² за нејзиното финансиско работење наспроти начинот на финансирање, покажуваат дека состојбата во МРТ е загрижувачка. И покрај реакциите¹³ за ваквите состојби во јавниот сервис, никој од засегнатите и одговорни страни не објави јавно план за надминување на состојбите. Со претходните законски измени од јуни, МРТ треба да зрачи со четврти канал, на кој е планирано да се емитува програма само на албански јазик, додека програмите на јазиците на другите етнички заедници ќе се емитуваат на постојниот канал. За ваквата нова програмска поставеност, како и за состојбите со кадровската екипираност на јавниот радиодифузер е дискутирано и [внатре во МРТ](#)¹⁴ и на [дебатата](#)¹⁵ посветена на состојбите во МРТ организира на од ОБСЕ во ноември 2017 година.

1.3. Во согласност со горенаведените препораки од Извештајот на Прибе, односно двата извештаја и [планот „3-6-9“](#), Владата почна процес за измена и за дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелните медиумски услуги. Иако според планот на ресорното министерство, финалната форма на овој предлог-закон треба да е готова најдоцна од 30 ноември 2017 г.¹⁶, Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) информира дека е изготвена [последна верзија на Законот](#)¹⁷, за кој се очекува да влезе во владина, а потоа во собраниска процедура. На 27.12.2017 [владиниот портпарол ја извести јавноста](#)¹⁸ дека Предлог-законот за ААВМУ е испратен до Европската комисија (ЕК) на разгледување и оцена. Од Владата информираа дека доколку ЕК има предлози за измени и подобрувања, МИОА би требало да ги додаде во постојниот текст, пред тој да дојде на дневен ред на владина седница. Со него се очекува да се решат состојбите и проблемите што се нотирани од повеќето релевантни меѓународни институции, а кои се однесуваат на имплементацијата на законската регулатива, како и функционирањето на регулаторното тело и на јавниот радиодифузен сервис. МИОА и министерот без ресор задолжен за

¹²М. Атанасоска-Манасиева. (26.10.2017.) МРТ тоне во долгови, ЕБУ воведува санкции и забрани. Опсерваторија на медиумските реформи. <http://mediaobservatorium.mk/mrt-tone-vo-dolgovi-ebu-voveduva-sanktsii-i-zabrani/>

¹³ Мета.мк. (31.10.2017.) ЗНМ: Владата итно да го намира долгот на МРТ за да не бидеме отсечени од ЕБУ. <http://meta.mk/znm-vladata-itno-da-go-namiri-dolgot-na-mrt-za-ne-bideme-otsecheni-od-ebu/>

¹⁴ М. Атанасоска-Манасиева (30.11.2017) МТВ дише на стари апарати, има слаб видеосигнал, а за второ аудио нема абер, Опсерваторија на медиумските реформи. <http://mediaobservatorium.mk/mtv-dishe-na-stari-aparati-ima-slab-videosignal-a-za-vtoro-audio-nema-aber/>

¹⁵ Опсерваторија на медиумските реформи (27.11.2017), Програмите на МРТ на јазиците на националностите едвај составуваат крај со крај, <http://mediaobservatorium.mk/programite-na-mrt-na-jazitsite-na-natsionalnostite-edvaj-sostavuvaaat-kraj-so-kraj/>

¹⁶ Известување за почетокот на процесот за подготовка на Предлог-законот за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелните медиумски услуги. ЕНЕР.

¹⁷ МИОА, Предлог-закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелните медиумски услуги, http://mioa.gov.mk/files/pdf/dokumenti/zakoni/ID_ZA_AAVMU_25122017.pdf

¹⁸ Опсерваторија на медиумските реформи, <http://mediaobservatorium.mk/zakonot-za-avmu-ke-odi-na-razgleduvane-vo-evropskata-komisija-pa-potoa-vo-vlada/>

комуникации, отчетност и транспарентност организираа [консултативна дебата](#)¹⁹, на која предмет на дискусија беше потребата за изменување и дополнување на [Законот за медиумите](#)²⁰. Реакциите на на [медиумската](#)²¹ и [стручната јавност](#)²² беа јасни дека никакви измени на Законот за медиумите не се потребни, дури и ја отфрлија потребата од постоењето на овој закон.

¹⁹ Опсерваторија на медиумските реформи (21.12.2017) <http://mediaobservatorium.mk/novinarskite-zdruzhenija-se-protiv-vladino-zakonodavstvo-baraat-samoregulatsija/>

²⁰ ААВМУ, Закон за медиумите од 26.12.2013 и Закон за изменување и дополнување на Законот за медиумите од 23.1.2014 <http://avmu.mk/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8/>

²¹ Нова ТВ (21.12.2017) <http://novatv.mk/debata-za-izmeni-na-zakonot-za-mediumi-i-regulatsija-na-portalite/>

²² Опсерваторија на медиумските реформи (22.12.2017) <http://mediaobservatorium.mk/trajchevski-portalite-nema-potreba-da-se-reguliraat-tuku-samo-da-se-registriraat/>

2. Владино рекламирање

Делумно
исполнето

Согласно ИРП, за областа „владино рекламирање“ РМ треба да го исполни следното:

- „да се воспостават строги правила за владино рекламирање засновани на транспарентни, објективни и недискриминаторски критериуми;
- да се обезбеди целосна транспарентност на владиното рекламирање (не само во поглед на трошењето на јавните финансии, туку и во поглед на примателите и содржините);
- да се развие механизам за неплатени објави на јавниот сервис кои се навистина од јавен интерес.“

Во периодот опфатен со овој извештај, немаше нови допрецизирања по донесената владина мерка од 22.08.2017 година, со која беше објавено дека се укинуваат сите владини реклами во медиумите.

- До 31.12.2017 година Владата нема објавено официјални документи (на пр. правилници, процедури или протоколи) со кои прецизно ги одредува правилата за владино рекламирање во случаите дозволени со горенаведената владина мерка, на пр. рекламите на социјалните мрежи кои се посочени како исклучок.
- Во истиот период, Владата нема објавено дека е развиен механизам за обезбедување целосна транспарентност на владиното рекламирање, на пр. преку усвојување регулатива или мерки кои обврзуваат објавување периодични (месечни или квартални) извештаи за направените активности и трошоци во оваа сфера.
- До крајот на 2017 година, Владата нема објавено дека усвоила официјален документ (правилник, подзаконски акти и сл.) со кој се утврдуваат критериумите за дефинирање на поимот јавен интерес и соодветните теми од јавен интерес, за кои ќе комуницира со граѓаните преку неплатени објави на Јавниот радиодифузен сервис.

Во периодот на следење и известување (01.10 – 31.12.2017) не е забележана комуникација со јавноста ниту преку јавниот сервис. Но, забележително е присуството на одделните министерства на „Фејсбук“, со свои страници²³. Нивната активност е во информативна функција со која јавноста се известува за спроведените активности. Квантитетот, квалитетот и целисходноста и на ваквите информации преку „Фејсбук“ не беа предмет на анализа во периодот на следење и известување за оваа област од ИРП.

Од Владата до крајот на кварталот (31.12.2017), односно периодот на известување, не беа дадени детални објаснувања за неколку специфики во поглед на оваа проблематика и сè уште

²³ https://www.facebook.com/makedonskapolicija/?ref=br_rs; <https://www.facebook.com/zdravstvomk/>; https://www.facebook.com/MacedoniaMOEPP/?ref=br_rs; <https://www.facebook.com/Министерство-за-финансии-421435214560660/>; <https://www.facebook.com/Ministerstvo.za.kultura/>; https://www.facebook.com/obrazovanieinauka/?hc_ref=ARSOC7rO9UCqVdpznpbgAp3luqCrEEn5KbFWsmMl8uwikTcVyGrdKsk4Znkn7ZTUIHU&fref=nf;

останаа непрецизирани неколку прашања, поврзани со активностите на Владата во периодот по донесувањето на горенаведената мерка:

- 2.1. Дали и во кој обем и според кои критериуми Владата има плаќано, плаќа или планира да плаќа продукција на реклами (аудио-клипови, видео-спотови, графички објави итн.) кога ќе комуницира со јавноста преку јавниот радиодифузен сервис МРТ?
- 2.2. Дали Владата, која информираше дека ќе комуницира со јавноста преку социјалните мрежи, има плаќано, плаќа или планира да плаќа за продукција на рекламни спотови или објави, кои понатаму ќе се емитуваат како постови или платени реклами на „Фејсбук“, „Твитер“ и на други социјални мрежи и странски сервиси за огласување на интернет?

Делумно
исполнето

3. Пристап до информации

За областа пристап до информации од јавен карактер, во рамките на ИРП се бара:

„- да се адресираат главните пречки со кои се соочуваат новинарите при добивањето јавни информации (на пример, неуспехот на релевантни тела да одговорат на многу барања за информации, неоправданото прекумерно користење на категоријата 'доверливо' за документи што не се од таква природа)“.

По објавувањето на планот „3-6-9“ на Владата на РМ на 4 јули 2017 година, во однос на ИРП со кои се унапредува слободата на изразувањето беа донесени низа мерки за подобрување на пристапот до информации од јавен карактер: отворен интернет-пристап до [владините седници](#)²⁴; бесплатен пристап за новинари до Централниот регистар и Катастарот на РМ. Овие мерки донесоа делумно олеснување при пристапот до информации од јавен карактер, бидејќи се однесуваат на институции иматели на информации од јавен карактер, а се однесува само на една категорија граѓани односно на новинарите и на медиумските работници. Како што беше нотирано во [Првиот периодичен извештај на Опсерваторијата на медиумските реформи](#) (стр. 12 и стр. 13), низа други заинтересирани страни, кои, исто така, спроведуваат активности од јавен интерес, како што се истражувачки тимови, академската заедница и НВО-секторот, екологисти и сл., остануваат исклучени од овој пристап.

Во периодот на следење на ИРП (01.10.-30.12.2017) не се направени значајни подобрувања во однос на процедурата и допрецизирање на неколкуте недоречености. Според појаснувањата добиени од институциите опфатени со горенаведените мерки, овој бесплатен пристап ги исклучува слободните новинари, бидејќи тие немаат редакција од која би доставиле писмо, кое е обврзно при барањето бесплатен пристап. Дополнително, не е назначено кој е овластеното лице или функцијата што има надлежност да одбие барање за бесплатен пристап до информациите од двете институции и во кои услови може такво барање да биде одбиено од страна на институцијата - имател на информации од јавен карактер.

Во текот на периодот на следење опфатен со овој извештај, организациите од граѓанското општество во повеќе прилики укажаа на неопходноста од измени и дополнувања на постојниот Закон за пристап до информации од јавен карактер. Ваквите барања беа јавно искажани и при дискусијата во рамките на јавното претставување на резултатите од мониторингот на Првиот периодичен извештај на Опсерваторијата на медиумските реформи одржана во склоп на меѓународната конференција е-Општество.мк²⁵ (22.11.2017), на која учествуваа и претставници на надлежните министерства и регулаторни тела.

Главните предизвици коишто ги нотираа граѓанските организации и експертите од областа се сумирани во документот за јавна политика „[Предлози за менување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и подобрување на неговата примена](#)“²⁶ објавен од

²⁴ Влада на РМ, <http://vlada.mk/sednici>

²⁵ Комплетната документација за конференцијата „е-Општество.мк: Слобода и приватност на интернет“ е достапна на веб-локацијата <http://e-society.mk>, фотографии од настанот на сајтот: <https://www.flickr.com/photos/fosim/albums/7215769087281666> и видео-снимката од настанот на сајтот: <https://www.youtube.com/user/fmetamorphosis/videos>.

²⁶ „Предлози за менување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и подобрување на неговата примена“ (12.01.2018) <http://fosm.mk/CMS/Files/Documents/Policy%20Brief%202012-01-2018.pdf>

ФООМ. Како главни проблеми од примената на Законот коишто треба да се надминат се: ниското ниво на јавна свест за правото на граѓаните за слободен пристап и закон кој го овозможува тоа; молчењето на администрацијата, поврзано и со неказнувањето на игнорирањето на барањата од страна на институциите; нискиот капацитет на имателите на информации како причина за потешкотии во имплементирање на Законот; недостатокот од буџет, капацитет и ефикасност на надлежната Комисија²⁷.

На [јавната расправа](#)²⁸ за потребата од измени на Законот за пристап до информации од јавен карактер организирана од Министерството за правда на (19.12.2017) беа изнесени забелешки и податоци што одат во прилог на потребата за промена на постојниот закон. Во текот на 2017 година од 700 жалби поднесени до Комисијата за заштита на правото на пристап до информации, над 500 се однесувале на молкот на администрацијата.

Во периодот на известување (1.10.-30.12.2017) Владата најави измена и дополнување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, што во изминатиот период повеќепати беше побарано од различни граѓански организации и медиумски работници. За таа цел МИОА со Министерството за правда и министерот без ресор задолжен за комуникации, отчетност и транспарентност во писмено [обраќање до јавноста](#)²⁹ ги повикаа граѓаните, медиумите и граѓанските организации да дадат предлози и сугестии за измена и дополнување на Законот за пристапот до информации од јавен карактер.

²⁷ Комисија за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер на Република Македонија. <http://komspi.mk/>

²⁸ Опсерваторија на медиумските реформи, (19.12.2017) <http://mediaobservatorium.mk/administratsijata-najmalku-odgovara-na-novinarskite-prashana/>

²⁹ Опсерваторија на медиумските реформи (20.12.2017) <http://mediaobservatorium.mk/povik-za-predlozi-i-sugestii-za-noviot-zakon-za-sloboden-pristap-do-informatsii/>

4. Клевета

Целосно
неисполето

Реформските приоритети за медиумите во четвртата област - клевета – предвидуваат:

„...намалување на бројот на случаи на клевета што стигнуваат во судовите, што треба да се постигне преку: ревидирање на законодавството за да се отстранат случаите од типот „чест“, „достоинство“ и „навреда“, што се поведуваат во согласност со законската дефиниција на навреда, а се надвор од опфатот на навреда во смисла на член 10 од ЕКЧП; ревидирање на процедуралните правила за исклучување мали случаи, а наместо тоа зголемување на примената на посредување при нивното решавање; поддршка и промоција на поголемо користење на саморегулацијата како алтернатива за судско постапување; гарантирање и спроведување на политичко ниво на практикувањето соодветно самоограничување од политичарите и од јавните функционери за да не се поведува постапка за клевета, во согласност со принципите на ЕСЧП“.

Согласно извештајот на Прибе од 2017³⁰, кој се надоврзува на неговиот извештај од 2015³¹, нотирано е намалувањето на судски случаи за клевета и за овој дел од реформскиот пакет се наведува дека не се третира како област што најмногу загрижува.

Во периодот на следење и известување за ИРП (01.10-31.12.2017) нема никакви промени од објавувањето на [Првиот периодичен извештај](#) на Опсерваторијата на медиумските реформи (стр. 14) што би укажале на унапредување на состојбите во делот на тужбите по основа на клевета и навреда со кои се соочуваа новинарите и медиумските работници. Нема ниту најава за измени и дополнувања на постојниот Закон за граѓанската одговорност за навреда и клевета.

³⁰ Senior expert group. (14.09.2017.) The former Yugoslav Republic of Macedonia: Assessment and recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues 2017. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2017.09.14_seg_report_on_systemic_rol_issues_for_publication.pdf стр.24, пасус 122

³¹ Европска комисија, ГД Добрососедска политика и преговори за проширување. Итни реформски приоритети за поранешната југословенска Република Македонија (јуни 2015) https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_mk.pdf

Користена литература

- Przino Agreement – Agreement in Skopje to overcome political crisis, 2 June 2015, Skopje.
- Итни реформски приоритети за Република Македонија, Европска комисија, ГД Добрососедска политика и преговори за проширување, јуни 2015 г.
- Програма за работа на Владата на РМ 2017-2020 г.
- План „3-6-9“ на Владата на РМ, 2017-2018 г.
- Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in spring 2015.
- Assessment and recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues, 2017.
- Фондација Отворено општество – Македонија. „Предлози за менување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и подобрување на неговата примена“ (12.01.2018)